

ISKOLAI EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS, EGÉSZSÉGTAN-OKTATÁS

Elkezdődött az új tanév – a gyerekek újra hátkra veszik a nehéz iskolatáskát, és elindulnak az oktatási intézményekbe, ahol mindenféle érdekes és hasznos tudással igyekeznek megtölteni a fejüket. Az új köznevelési törvény szerint most már egészségügyi ismeretekkel is. De befér-e ezek közé a defibrillátor használata? És elégedettek-e ezzel az orvosok?

Az egészség megővésével kapcsolatos ismeretek oktatásának szükségességét egyes kiváló pedagógusok, mint Apáczai Csere János, majd Tessedik Sámuel, már a XVIII. században felismerték. Mária Terézia 1777-ben kiadott *Ratio Educationis: A tanuló ifjúság egészségének gondozása* című fejezetében a tanulók egészséges életmódra való nevelését az iskola feladatának tekintette. Ebben az időszakban számos tankönyvtartalmazott egészségneveléssel foglalkozó fejezeteket.

Az első önálló magyar nyelvű egészségtan tankönyv 1794-ben jelent meg Sopronban: *Egészséget tárgyazó katechismus a köznépnek és az Oskolába járó Gyermeknek, Hogy tudhassák Egészségjüket betsílni és őrizni* címmel. A szerző, Kis József orvos ma is meg-

szívlelendően fogalmaz, amikor azt írja, hogy „*az iskolában a gyermekeknek az egészséges életmóddal kapcsolatos ismeretekről éppúgy hallaniok kell, mint akármely tudomány alapvető tételeiről*”.

Az iskolák egészségügye a XIX. században vált általános európai kérdéssé. Magyarországra is hamar eljutott a téma: Bene Ferenc 1833-ben *Elementa medicinae practicae* című munkájában szükséges és égető problémának nevezte a diákok egészség-tan oktatását, Markusovszky Lajos orvosi disszertációjának témája 1844-ben az orvos, mint nevelő volt. Ebben határozottan állást foglalt amellett, hogy a nevelés egyik fontos feladata az egészség fenntartása. Ezt szerinte az egészséges életmódra való neveléssel és az iskolák egészségügyének megszervezésével lehet elérni.

A XIX. század második felében, mikor a kolerajárvány több mint egymillió lakos halálát okozta, Fodor József, a század kiemelkedő orvosegyénisége – ki esélyes volt az 1901-ben első ízben meghirdetett orvosi Nobel-díjra, ennek elnyerését csak hirtelen halála akadályozta meg – 1876-ban az európai kontinensen elsőként javasolta az egészség-tan kötelező tantárgyként való oktatását. Trefort Ágoston kultuszminiszter nemcsak hogy elrendelte a tantárgy kötelező oktatását az elemi iskoláktól az egyetemekig, hanem 1882-ben kijelentette, hogy az ország egészségi állapotára tekintettel az egészség-tan a legfontosabb. 1901 márciusában váratlanul elhunyt Fodor József és még azon évben a ta-

nulók túlterheltségére hivatkozva megszüntették az egészségtan-oktatást. Az elvesztett világháború, a Trianon okozta lelki tragédia, a többszázézes menekülthullám következtében is szaporodó tuberkulózis hatására, Johan Béla javaslatára 1928-ban gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter ismét kötelezővé tette ezen tárgy oktatását. *Utasítás a középiskolák tantervéhez* című rendeletében írja: „Az egészségtant úgy kell tanítani, hogy végeredményben a tanuló átérezze saját ép egészséges szervezetének nagy egyéni, erkölcsi és nemzeti értékét, hogy megtanulja, miként kell az ártalmakat – melyek egészségét veszélyeztetik – elkerülni, miként kell le-

sának elősegítését. 1994 márciusában az akkori oktatási miniszter személyesen tett ígéretet az egészségtan még azon tanévben történő bevezetésére, az egészségtan tankönyv anyagi támogatására. Az akkori választások után azonban mégis kikerült a Nemzeti Alaptantervből.

A következő évtizedben ismételten írásban fordultunk a hivatalban lévő oktatási miniszterekhez. Javaslatunkkal az egészségtan-oktatást illetően egyetértettek, de nem önálló tantárgyként, hanem különböző, elsősorban a biológia, a testnevelés, az osztályfőnöki órák keretében. A közoktatási törvény módosítása alapján a 2004/2005-ös tanévtől az egészségnevelés kötelezővé vált a közoktatási intézményekben. A módosított törvény (2003. évi LXI. Tv.) környezeti nevelésre és egészségnevelésre vonatkozó új előírásokat is tartalmazott: az iskoláknak ezzel kapcsolatosan pedagógiai programot kellett készíteniük, a tanórák keretében történő oktatás mellett számos tanórán kívüli, szakköri vagy délutáni foglalkozás, vagy egészségnap, vagy egészséghet szervezése,

130 éve a higiéniai ismeretek elsajátítása döntő jelentőségű volt az egészség megőrzésében. Ma számos más, talán még nehezebben leküzdhető veszélyeztető tényező közt növekednek fel a gyermekek. Ezek elsősorban a lelki egészség ellen hatnak, ezért a mai egészségtan-oktatást és egészségfejlesztést olyan tágan kell értelmeznünk, hogy abban az egészséges táplálkozás, testmozgás és számos egészség-ismeret mellett a lelki egészség befolyásolása is szerepeljen (így a társadalmi normák betartása, az erkölcs és a válás kérdésköre is, ahogyan erre Kopp Mária és Skrabsky Árpád életműve is felhív).

A 2011 decemberében elfogadott új köznevelési törvény tartalmazza a teljes körű iskolai egészségfejlesztés minden elemét, köztük a mindennapi testnevelés fokozatos bevezetésének kötelező rendjét is. Ezt nagyra értékeljük, régi orvosi elvárás teljesült általa. Mindezek megvalósulását azonban segítenünk kell a továbbiakban is, hogy a legtöbb egészségnyereséget érhessük el általuk. Az egészség-ismeretek oktatásában a legfontosabbnak tartjuk, hogy a tantestületekben legyen a tantárgyért egyénileg is felelős személy, aki irányítja, segíti az iskola pedagógusait a különböző tantárgyakban is történő egészségtan-oktatásban és aki az újra bevezetendő önálló egészségtan tantárgyért is felel. Külön kiemelendő, hogy rendkívül szükséges lenne az elsősegélynyújtás keretében az újraélesztés eszközeit, a defibrillátor alkalmazását megtanítani.

ANDRÁSOF SZKY BARNA

Mária Terézia

gyengült szervezetét megedzeni, hogy a betegség minő nagy kihatással van reá, családjára, a Nemzetre, a társadalomra, a közvagyonra!”

Arra való hivatkozással, hogy a tanulók túlterheltek, hasonlóan, mint 1901-ben, a kötelező tantárgyként való tanítást 1964-ben megint megszüntették.

A Magyar Egységügyi Társaság 1993. évi megalakulása óta egyik kiemelkedő feladatának tekintette az egészségtan, egészségnevelés tanítá-

faliújság, plakát, versenyek, rajzpályázat stb. keretében.

Az előzőknél is jelentősebb előrelépés történt a 2010-es évben, mikor is az egészségügy és oktatásügy közös vezetése alatt egy minisztériumba szerveződött. Ez a szervezeti forma úgy is értékelhető, hogy a két ágazat szorosabb együttműködésének szükségességét is elismerték, s ez az egészségtan-oktatás, illetve az egészségfejlesztés gyakorlati megvalósítása elősegítését is jelenti.